

Rapport

efter kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsut-
bildning vid Carlsunds utbildningscentrum i
Motala kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Carlsunds utbildningscentrum

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Resultat

Inledning

Ungefär hälften av eleverna i gymnasieskolan går på ett yrkesprogram. I den nya gymnasieskolan från 2011 finns det 18 nationella program, varav tolv räknas som yrkesprogram och sex som högskoleförberedande program. De nationella yrkesprogrammen kännetecknas av att examensmålen tar sikte på arbetslivets behov och att programmen innehåller yrkesämnen. Yrkesprogrammen ska enligt skollagen utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för utbildning också ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning omfattar elever som påbörjade sin utbildning höstterminen 2011 vilket innebär att 2010 års skollag är utgångspunkt för Skolinspektionens granskning. Elever i högre årskurser som följer äldre bestämmelser ingår inte i denna granskning. Gymnasial lärlingsutbildning definieras enligt 1 kap. 3 § gymnasieförordningen som "utbildning inom ett yrkesprogram som till mer än hälften genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan". På en gymnasial lärlingsutbildning ska således mer än hälften av den totala utbildningstiden genomföras på en arbetsplats, motsvarande minst 1251 gymnasiepoäng.

Med arbetsplatsförlagd utbildning avses, enligt 1 kap. 3 § gymnasieförordningen "lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan". Både svenska och internationella studier av yrkesutbildningars kvalitet visar på att en viktig framgångsfaktor är att det bedrivs en planerad och systematisk samverkan mellan skola och arbetsliv avseende den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsutbildning under våren/hösten 2012. Granskningen vid Carlsunds utbildningscentrum i Motala kommun ingår i detta projekt.

Carlsunds utbildningscentrum besöktes den 26 och 27 september samt den 2 oktober 2012. Ansvariga inspektörer har varit Helena Boëthius och Anders Kennberg. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av gymnasial lärlingsutbildning genomförs i totalt 24 kommunala skolor och 16 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Carlsunds utbildningscentrum

Carlsunds utbildningscentrum är beläget i norra delen av Motala tätort och erbjuder utbildningar inom ungdomsgymnasium, vuxenutbildning och högskola. Gymnasieskolan erbjuder utbildningar på Bygg- och anläggningsprogrammet, El- och energiprogrammet, Fordons- och transportprogrammet, Gymnasial lärlingsutbildning, Handels- och administrationsprogrammet, Industritekniska programmet, Introduktionsprogram, Restaurang- och livsmedelsprogrammet samt Vård- och omsorgsprogrammet och har cirka 550 elever.

Gymnasieskolan leds av två rektorer varav en av dem bland annat ansvarar för den gymnasiala lärlingsutbildningen.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av den gymnasiala lärlingsutbildningen har omfattat Bygg- och anläggningsprogrammet, Handels- och administrationsprogrammet samt Vård- och omsorgsprogrammet.

Underlaget för granskningen består av dokument från skolan samt av information som samlades in vid intervjuer den 26 och 27 september samt 2 oktober 2012. Intervjuer genomfördes på skolan, dels med rektorn,

lärlingssamordnaren samt studieledaren, dels med yrkeslärarna på bygg- och anläggningsprogrammet, handels- och administrationsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet, alla med ansvar för sina elever på arbetsplatser. Sex elever intervjuades, varav tre på skolan och tre på respektive arbetsplats. Fyra handledare intervjuades på tre arbetsplatser. Skolbesöket avslutades med en muntlig återkoppling till ansvarig rektor.

Syfte och frågeställningar

Syfte

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i gymnasial lärlingsutbildning för att säkerställa att eleverna ges möjlighet att utveckla de yrkeskunskaper de har rätt till. Detta gäller särskilt de arbetsplatsförlagda momenten liksom hur dessa fasas ihop med de skolförlagda momenten. Skolinspektionens tidigare kvalitetsgranskning av det arbetsplatsförlagda lärandet i gymnasieskolan från 2010 visar på allvarliga brister i många avseenden. För den nya utbildningsformen gymnasial lärlingsutbildning är kvalitet i det arbetsplatsförlagda lärandet av helt avgörande betydelse då mer än hälften av utbildningen ska vara arbetsplatsförlagd. Eventuella kvalitetsbrister i utbildningen på arbetsplatsen kan därför inte på samma sätt som vid traditionell yrkesutbildning kompenseras med skolförlagda moment.

Gymnasial lärlingsutbildning kan bedrivas inom ramen för samtliga yrkesprogram som en av två alternativa vägar till en yrkesexamen. Det är viktigt att försäkra sig om att kvaliteten är hög och jämn så att den nya utbildningsformen upplevs som ett likvärdigt alternativ till en i huvudsak skolförlagd yrkesutbildning.

Frågeställningar

För att säkerställa att eleverna inom lärlingsutbildningen får den utbildning de har rätt till måste granskningen omfatta kvaliteten i de yrkesinriktade delarna av gymnasiala lärlingsutbildningen oavsett deras förläggning. Kvalitetsgranskningen styrs därför av följande huvudfrågeställningar:

- 1. Genomförs det arbetsplatsförlagda lärandet inom lärlingsutbildningen i enlighet med gymnasieskolans styrdokument och i samverkan med det lokala arbetslivet så att utbildningens kvalitet säkerställs?**
- 2. Ser skolan till att de skolförlagda och arbetsplatsförlagda momenten fogas samman så att kvaliteten och likvärdigheten i de yrkesinriktade delarna av lärlingsutbildningen säkerställs?**

För att kunna genomföra granskningen har dessa huvudfrågeställningar brutits ned i 15 specifika frågor som mer direkt belyser olika kvalitetsaspekter i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Dessa frågor har grupperats i följande fem områden för att ge struktur i granskningen.

- A. Planering av utbildningen
- B. Genomförande av utbildningen på skola och arbetsplats
- C. Elevens situation
- D. Uppföljning och bedömning
- E. Utvärdering och kvalitetsarbete

Metod och material

Metod

Kvalitetsgranskningen av gymnasial lärlingsutbildning omfattar såväl arbetsplatsförlagt lärande (APL) som de skolförlagda yrkesinriktade delarna av utbildningen, men tyngdpunkten ligger på den arbetsplatsförlagda delen. En kombination av enkäter och intervjuer samt observationsstudier har utgjort grunden för granskningen. Granskningen av de 40 gymnasieskolorna med gymnasial lärlingsutbildning genomförs under perioderna maj samt september-oktober 2012.

Intervjuerna omfattar elever, yrkeslärare, rektor och handledare på arbetsplatsen. Varje skolbesök beräknas omfatta mellan två och tre arbetsdagar. I samband med att dokument begärts in har Skolinspektionen därutöver efterfrågat en verksamhetsbeskrivning som fyllts i av rektor. Skolinspektionen har på så vis fått en inledande bild av hur skolans undervisning och det arbetsplatsförlagda lärandet är upplagt. Fyra nat-

ionella program har ingått i granskningen, bygg- och anläggning, fordons- och transport, handels- och administration samt vård och omsorgsprogrammet. Det är inte troligt att det finns lärlingar inom alla fyra granskade program på samtliga utvalda skolor. Därför har vid urvalet beaktats att det totalt ändå blir en jämn spridning mellan de fyra programmen.

Vid varje utvald skola har två till tre gymnasiala lärlingar per program utsetts för intervju inom de fyra yrkesprogram som projektet valt ut för granskning. Som en följd av urvalet intervjuas även dessa elevers handledare på arbetsplatsen och yrkeslärare i karaktärsämnen med ansvar för bedömning och betygssättning samt den rektor som har ansvaret för eleven.

Inför skolbesök och arbetsplatsbesök har projektledning och inspektörer informerat om projektets syfte, hur granskningen går till och hur insamlad information kommer att hanteras. De utvalda eleverna har i första hand intervjuats ute på sina lärlingsplatser, ibland har det även gjorts på skolan. Även lärlingarnas handledare har intervjuats på sina arbetsplatser. Den yrkeslärare som är ansvarig för eleven intervjuas på skolan, liksom den rektor som är ansvarig för de gymnasiala lärlingarna. Skolbesöket har avslutats med en återkoppling från inspektörerna till rektorn.

För intervjuerna har särskilda intervjuguider tagits fram utifrån vilka inspektörerna har genomfört strukturerade intervjuer. Frågeställningarna för granskningsprojektet har brutits ner i intervjufrågor anpassade för de olika grupperna. Syftet med intervjuerna har varit att få intervjupersonerna att kunna tala relativt fritt inom ramen för de frågeområden som bestämts. Det är önskvärt att intervjuerna hålls mer som öppna samtal, inte minst vid besöken på arbetsplatser.

För att få större djup i granskningen och ett mer undervisningsnära perspektiv har, där så varit möjligt, ett antal observationer genomförts genom att eleven följs i dennes aktuella aktivitet. Sådana observationer kan sen ligga till grund för samtalen med elev, handledare och lärare.

Resultat

A. Planering av utbildningen

I propositionen 2010/11:104 framhåller regeringen att en viktig förutsättning för att utbildningen på arbetsplatsen ska hålla hög kvalitet är att samarbetet mellan skolan och arbetsplatsen fungerar bra. Läraren och företrädaren för arbetsplatsen bör gemensamt planera och fördela innehållet i utbildningen, men det är läraren som med stöd av handledarens underlag ska ansvara för betygssättning av alla kurser. Även den Nationella lärlingskommittén (SOU 2011:72) har påtalat vikten av lärarens och handledarens gemensamma planering.

- **Finns en uttalad strategi för gymnasial lärlingsutbildning vid skolan?**

Den gymnasiala lärlingsutbildningen på Carlsunds utbildningscentrum är organiserad i ett separat arbetslag. Personalen i arbetslaget består av både lärare i gymnasiegemensamma ämnen samt yrkeslärare. En heltidsanställd lärlingssamordnare ansvarar tillsammans med rektorn bland annat för företagskontakter, viss ekonomi, kontakter med andra externa aktörer, handledarutbildning, lärlingsråd, organisation och utvecklingsfrågor. Arbetslaget leds av en studieledare som dessutom på tjugofem procent av sin tjänst ansvarar för de elevsociala delarna.

Skolan informerar om lärlingsutbildningen direkt till grundskolans elever bland annat genom besök på olika grundskolor. I samband med val av gymnasieutbildning ordnar skolan ett separat informationstillfälle på Carlsunds utbildningscentrum.

Skolans organisation av den gymnasiala lärlingsutbildningen innebär att eleverna under sin första termin har fem veckor av sin utbildning förlagd på en arbetsplats. Termin två till fem är utbildningen förlagd på skolan respektive arbetsplatsen varannan vecka för att slutligen under termin sex helt vara arbetsplatsförlagd.

- ***Hur planerar och organiserar skolan lärlingsutbildningen?***

Eleverna på Carlsunds utbildningscentrum är indelade i årskursvisa särskilda lärlingsklasser sammansatta av elever från olika program. Yrkeslärarna inom respektive program tillsammans med lärlingssamordnaren ansvarar för planeringen av det arbetsplatsförlagda lärandet. Yrkesläraren eller lärlingssamordnaren skaffar lärlingsplatsen.

Inom vård- och omsorgsprogrammet diskuteras målen för utbildningen igenom redan vid de första kontakterna. Därefter planeras utbildningens innehåll på arbetsplatserna med utgångspunkt i studiehandledning och matriser vilka utgår från de olika ämnenas centrala innehåll och kunskapskrav. För elever inom handels- och administrationsprogrammet planeras en liknande organisering av lärlingsutbildningen. Denna organisering är dock ännu inte fullt implementerad. Vid skolbesöket presenterades ett matrisunderlag som är utarbetat av branschorganisationen Svensk Handel. Skolinspektionen vill i samband med det peka på den risk som följer av att använda sig av material som skolan inte själv har analyserat och värderat i förhållande till ämnes- och kursplanernas centrala innehåll och kunskapskrav.

För bygg- och anläggningsprogrammet samt handels- och administrationsprogrammet saknas en tydlig och konsekvent ansvarsfördelning mellan skola och arbetsplats.

- ***Finns förutsättningar för en skolförlagd inledning på lärlingsutbildningen?***

Carlsunds utbildningscentrum är förlagt i ombyggda före detta industri-lokaler. Skolans lokaler och utrustning är väl anpassade för respektive yrkesprogram så att inledande och kompletterande delar i hög grad kan genomföras på skolan.

Skolans elever genomför under första terminen fem veckors arbetsplatsförlagt lärande under två sammanhängande perioder. Syftet med den här första arbetsplatsförlagda utbildningen är att eleverna ska få viss miljöpraktik. Om eleverna upplever att de gjort ett felaktigt val finns möjlighet att byta till ett annat lärlingsprogram. Denna möjlighet finns även senare i utbildningen men kan då innebära beslut om förlängd utbildning för att

eleven ska ha möjlighet att komplettera det de inledande missat av utbildningen på det program de byter till.

Av skolbesöket framkommer inga specifika branschkrav gällande att grundläggande yrkeskunskaper ska inhämtas på skolan innan eleverna kommer ut på arbetsplatsen. Däremot framkommer specifika krav ifråga om bland annat attityder, klädkod och andra regler som inte utgår vare sig från ämnesplaner eller yrkeskunnande.

- **Har alla elever tillgång till lärlingsplatser?**

Samtliga elever som har arbetsplatser klara har utbildningskontrakt.

Yrkeslärarna och lärlingssamordnaren ser till att de flesta elever har arbetsplatser innan eleverna börjar. I vissa fall kan det dock saknas arbetsplatser för vissa elever. Framförallt gäller det de elever som beslutar sig för att byta lärlingsprogram under pågående utbildning och gäller då oftast en kortare övergångsperiod. Skolan kompenserar då bortfallet genom att erbjuda motsvarande utbildning som skolförlagd.

- **Vem har ansvaret för att skaffa lärlingsplatser?**

Enligt 4 kap. 12 § gymnasieförordningen är arbetsplatsanskaffning skolvårdsmannens ansvar. I praktiken är det oftast yrkeslärarna som sköter detta, ibland som på Carlsunds utbildningscentrum med stöd av lärlingssamordnare. Enligt rektorn på skolan har varje yrkeslärare ansvar för att arbetsplatserna kvalitetssäkras samt för upplägg och planering av sitt programs arbetsplatsförlagda del. Tillsammans med handledaren ska yrkesläraren se till att eleverna får de kurser som krävs och att utbildningen motsvarar kursernas centrala innehåll och kunskapskrav.

- **Finns brister i utformning av utbildningskontrakt?**

Enligt skollagen ska det för elev i gymnasial lärlingsutbildning upprättas utbildningskontrakt som bl a ska ange vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av dessa delar. Så är ofta inte fallet utan i bästa fall fogas en bilaga till kontraktet eller annat dokument, t ex individuell studieplan som anger detta. Detta är väsentligt dokument för planeringen av elevens utbildning så att den motsvarar kraven i styrdokumentet. I förarbetena (prop. 2010/11: 104, Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning) framhålls att för-

delningen av utbildningens innehåll mellan arbetsplats och skola är en viktig uppgift. Likvärdig utbildning förutsätter att uppdelning och planering hela tiden tar sin utgångspunkt i de nationellt beslutade ämnesplanerna. Regleringen i kontraktet ska alltså utgå från ämnesplanerna. Detta gäller även när utbildningen sker på en arbetsplats. Regeringen anser vidare att utbildningskontraktet ska vara ett sammanhållet avtal som reglerar förhållandet mellan skolhuvudman, arbetsplats och elev, varför det av utbildningskontraktet bör framgå vad som är förlagt till arbetsplats.

Carlsunds utbildningscentrum har en enhetlig mall för utbildningskontrakten. Detta avtal omfattar bland annat kontaktpersoner, ekonomisk ersättning, arbetstider, försäkring och skadeståndsansvar samt arbetsmiljöfrågor och skrivs under av representanter från företaget, rektor, elev och föräldrar till minderårig elev. Avtalet utgår dock ej från de nationellt beslutade ämnesplanerna och saknar fördelning och omfattning av utbildningens innehåll mellan arbetsplats och skola.

Skolinspektionen bedömer att planeringen av lärlingsutbildningen på Carlsunds utbildningscentrum behöver utvecklas ytterligare. Det finns en uttalad strategi och organisering av utbildningen. Organiseringen tar dock inte sin utgångspunkt i ämnes- och kursplanerna i tillräcklig grad och det saknas en tydlig och konsekvent ansvarsfördelning mellan skola och arbetsplats för bygg- och anläggningsprogrammet samt handels- och administrationsprogrammet. Skolan har goda förutsättningar för en skol-förlagd inledning på lärlingsutbildningen och med vissa undantag har de flesta elever arbetsplatser innan de påbörjar sin utbildning. De utbildningskontrakt skolan skriver med arbetsplatserna utgår dock ej från de nationellt beslutade ämnesplanerna och saknar fördelning och omfattning av utbildningens innehåll mellan arbetsplats och skola.

B. Genomförande av utbildningen i skola och på arbetsplats

Regeringen anser, i likhet med Skolinspektionens kvalitetsgranskning av APU (rapport 2011:2), att det är angeläget att elevens yrkeslärare gör regelbundna besök på arbetsplatsen. Sådana besök kan både ha till syfte att följa upp lärlingens kunskapsutveckling och att i samarbete med handledaren stämna av att lärlingens arbetsuppgifter i bredd, djup och innehåll svarar mot de mål som finns uppställda för utbildningen. Erfarenheter från lärlingsförsöket visar att kontakten mellan handledare, lärare och lärling har stor betydelse för arbetsplatsens upplevelse av lärlingsutbildningen. Regeringen lämnar dock inget förslag om att reglera denna typ av arbetsplatsbesök, något som Skolinspektionen tidigare har uttryckt ett behov av (prop. 2010/11:104).

- **Hur säkerställer skolan arbetsplatsens kvalitet?**

Av skolbesöket framkommer att antalet arbetsplatser till eleverna på lärlingsprogrammen är begränsade. Skolan och yrkeslärarna är angelägna om att eleverna i ett tidigt skede ska få arbetsplatser och att de ska hålla hög kvalitet. I vissa fall tvingas man dock prioritera anskaffandet av arbetsplatser vilket leder till att kvalitetssäkringen uteblir och inga krav ställs på arbetsplatsen. Skolinspektionen vill påpeka att det i dessa fall finns en stor risk att den arbetsplatsförlagda delen av elevens utbildning inte utgår från de ämnen och kurser som ingår i programmet. Av intervjuer framkommer att det förekommer att företagets behov styr innehållet i den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen och att det är svårt att se någon koppling mellan skolan och företaget då det gäller utbildningens innehåll och syfte.

- **Hur ofta besöker skolan eleverna och deras handledare under APL och vad avhandlas vid besöken?**

I de flesta fall har eleverna stöd av en lärare från skolan vid sitt första besök på sin kommande arbetsplats. Hur ofta skolan därefter besöker eleverna och deras handledare under APL framkommer det motstridiga bilder gällande. Ansvariga för anskaffandet av arbetsplatser beskriver hur skolan följer upp arbetsplatsens kvalitet och hur man systematiskt följer upp eleverna socialt och kunskapsmässigt genom kontinuerliga täta besök på arbetsplatserna minst en gång per månad. I skolans rutiner för

arbetsplatsbesök beskrivs att så kallade trepartssamtal mellan elev, handledare och karaktärlärare dessutom ska hållas minst en till två gånger per termin. Vid trepartssamtal ska en formativ bedömning av elevernas kunskaper utifrån kunskapskraven i kursplanerna genomföras. Varje samtal ska dokumenteras. Av intervjuer och arbetsplatsbesök framkommer dock att dessa rutiner om täta besök endast genomförs på arbetsplatser för elever på vård- och omsorgsprogrammet där arbetsplatsbesök genomförs och dokumenteras en gång i veckan. På arbetsplatser för elever på övriga lärlingsprogram som omfattas av granskningen på Carlsunds utbildningscentrum görs arbetsplatsbesök sporadiskt och betydligt mer sällan. I flera fall beskrivs att arbetsplatsbesök genomförts endast någon gång per termin och då saknat systematik.

- **Hur säkerställer skolorna handledarens lämplighet och ser till att handledarutbildning genomförs?**

Enligt regeringens bedömning i prop. 2010/11:104 är handledarnas kompetens avgörande för kvaliteten i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Kompetens handlar dels om djup och bredd i yrkeskunskaperna, dels om kunskap om lärlingsutbildningens förutsättningar, t.ex. de mål och kunskapskrav som finns för den gymnasiala lärlingsutbildningen. Flera remissinstanser, däribland Skolverket och Nationella lärlingskommittén (SOU 2011:72), har föreslagit att handledarutbildning ska vara obligatorisk för deltagande arbetsplatser. Regeringen gör samma bedömning, när det gäller betydelsen av kompetenta handledare men väljer att inte göra handledarutbildning obligatorisk. Skolhuvudmannen har ett stort ansvar när det gäller att se till att handledarna har den kunskap och erfarenhet som krävs för uppdraget. Det innebär att skolhuvudmännen bör ge handledare information, stöd och utbildning kring lärlingsutbildningens innehåll, mål, ramar och ansvarsfördelningen mellan skola och arbetsplats.

Carlsunds utbildningscentrum är angelägna om att alla handledare ska genomgå handledarutbildning. Två gånger per läsår erbjuder skolan gemensamma handledarutbildningar. Flera handledare, framförallt de från små företag, har dock haft svårigheter att delta. Skolan har då omarbetat och försökt anpassa utbildningen så att fler handledare ska ha möjlighet att delta. Trots ansträngningar saknar flera av handledarna utbildning. Det begränsade utbudet av arbetsplatser får till följd att skolan väljer att inte kräva genomgången handledarutbildning av handledarna. Skolinspektionen vill peka på den risk det innebär avseende handledarnas kun-

skaper om lärlingsutbildningens förutsättningar och därmed elevernas möjlighet att få den utbildning de har rätt till.

- ***Hur fungerar programråden?***

Carlsunds utbildningscentrum har ett gemensamt programråd för alla branscher, så kallat lärlingsråd. Rådet är sammansatt av representanter för olika arbetsgivare, kommunpolitiker, rektorn, lärlingssamordnaren samt elevrepresentanter. Rådet träffas en till två gånger per år och förmedlar kontakter i syfte att kunna erbjuda arbetsplatser till lärlingarna samt är rådgivande.

Skolinspektionen bedömer att genomförandet av den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen behöver utvecklas ytterligare. Kvalitetssäkeringen av och kraven på arbetsplatsen uteblir i flera fall. Endast inom vård- och omsorgsprogrammet besöks eleverna systematiskt på arbetsplatsen i den omfattning som är relevant för att kunna följa upp elevernas sociala och kunskapsmässiga utveckling. Det begränsade utbudet av arbetsplatser får till följd att skolan väljer att inte kräva genomgången handledarutbildning av alla handledarna. Handledarnas lämplighet säkerställs därmed inte i tillräcklig grad. Lärlingsutbildningen på Carlsunds utbildningscentrum har ett fungerande lärlingsråd.

C. Elevens situation

- ***Hur förbereds eleverna innan de går ut på sin första arbetsplats och hur säkerställer skolan att arbetsplatsens värdegrund ligger i linje med skolans krav?***

Som stöd deltar som regel en kontaktlärare eller lärlingssamordnare vid elevernas första möte med sin arbetsplats. I samtal med eleverna ställer sedan handledarna tydliga krav på eleverna då det gäller att passa in i företagets kultur. Av intervjuer framkommer att skolans krav dock inte diskuteras med arbetsplatsen innan eleverna kommer ut. Skolan samarbetar inte med arbetsplatsen för att hävda skolans värdegrund och eventuell yrkesjargong diskuteras inte med eleverna.

- ***Hur hanterar skolan elever med svag motivation och/eller bristande social kompetens?***

Vid Skolinspektionens besök på arbetsplatser och intervjuer framkommer att handledarna vid första mötet ställer tydliga krav då det gäller elevernas sociala kompetens och möjlighet att passa in i företagets kultur. Om eleverna av handledarna bedöms som olämpliga försöker ansvariga på skolan omplacera eleverna till en mer passande arbetsplats.

Det framkommer även att eleverna i hög grad trivs och upplever att de får bra stöd i sin yrkesroll från sina respektive handledare då de väl är på plats på sina respektive arbetsplatser. Skulle en elev känna att de av utbildningsmässiga skäl hamnat på fel arbetsplats försöker skolan ordna ny arbetsplats åt eleven.

- ***Kan arbetsplatserna anpassas till elever med särskilda behov?***

Det finns elever på Carlsunds utbildningscentrums gymnasiala lärlingsutbildning för vilka beslut tagits om särskilt stöd och åtgärdsprogram upprättats. Av intervjuer framkommer att dessa åtgärdsprogram endast omfattar den skolförlagda delen av utbildningen och endast gymnasiegemensamma ämnen. Elever med brister i resultat och särskilda behov specifikt i yrkesämnena och den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen erhåller inget särskilt stöd.

Av arbetsplatsbesöken framkommer att det finns handledare som identifierat att elever skulle behöva särskilt stöd i till exempel matematik för att kunna tillgodogöra sig det arbetsplatsförlagda lärandet i högre grad. Då det saknas systematik i kommunikationen mellan arbetsplatsen och skolan erhåller eleverna inget sådant stöd.

Skolinspektionen bedömer att elevernas situation ute på arbetsplatsen är relativt god. De elever Skolinspektionen möter trivs och känner stöd i sin yrkesroll. I de fall eleverna inte gör det finns möjlighet att byta arbetsplats. Skolans krav och värdegrund diskuteras dock inte med arbetsplatsen eller eleverna. Vidare anpassas arbetsplatserna i låg grad till ele-

ver med särskilda behov. Beslut om särskilt stöd och åtgärdsprogram omfattar inte den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

D. Uppföljning och bedömning

I propositionen 2010/11:104 framhåller regeringen att läraren och företrädaren för arbetsplatsen gemensamt bör planera och fördela innehållet i utbildningen, men det är läraren som med stöd av handledarens underlag ska ansvara för betygssättning av alla kurser.

- **Hur bedöms och betygssätts elevernas yrkeskunskaper?**

På Carlsunds utbildningscentrum ska så kallade trepartssamtal mellan elev, handledare och karaktärlärare genomföras minst en till två gånger per termin. Vid dessa trepartssamtal och andra täta besök ska en formativ bedömning av elevernas kunskaper, där man stämmer av var eleven befinner sig utifrån målen och kunskapskraven i kursplanerna, genomföras. Av intervjuer och besök framkommer dock att dessa besök och samtal endast med säkerhet genomförs för elever på vård- och omsorgsprogrammet.

För elever på vård- och omsorgsprogrammet har ansvariga lärare utarbetat ett enhetligt och gemensamt bedömningsunderlag för att säkra en likvärdig betygssättning och att undervisningen utgår från de olika kursernas centrala innehåll. Underlaget utgör utgångspunkt i de bedömningsamtal som genomförs en gång i veckan med elever, handledare och ansvarig yrkeslärare. För eleverna på handels- och administrationsprogrammet har ansvariga lärare köpt in ett bedömningsunderlag utarbetat av Svensk Handel. Detta material har inte analyserats eller anpassats till skolan och programmets specifika mål och ännu inte börjat användas.

Av de program som omfattas av Skolinspektionens granskning är det endast vård- och omsorgsprogrammet som systematiskt genomför samtal med elev och handledare utifrån ett gemensamt bedömningsunderlag. Av intervjuer framgår att för elever i de övriga programmen sker endast en summativ bedömning av elevernas kunskapsresultat av yrkeslärarna efter genomförd arbetsplatsförlagd utbildning. Eleverna på dessa pro-

gram vet inte grunderna för betygssättningen och har inte informerats om målen.

För att säkra en rättvis betygssättning ska betyg sättas efter slutförd kurs. Trots att det av de individuella studieplaner som Skolinspektionen har tagit del av framkommer att ämnen och kurser succesivt påbörjas och avslutas under elevernas utbildning på lärlingsprogrammen sätts betyg först efter år tre avseende alla ämnen utom de gymnasiegemensamma ämnena engelska, svenska och matematik. Skolinspektionen konstaterar därmed att betyg inte sätts i enlighet med författningarnas krav.

- **Finns tillgång på yrkeslärare som kan undervisa i skolförlagda delar samt kommunicera med handledaren om yrkesinnehållet på arbetsplatserna?**

Enligt skollagen 2 kap § 13 ska huvudmannen för undervisning använda lärare som har en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren ska bedriva.

Enligt skollagen 2 kap § 18 får huvudmannen om det inte finns någon lärare att tillgå inom egen organisation som har den utbildning som krävs använda en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska:

- 1. vara lämplig att bedriva undervisningen, och*
- 2. i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som krävs för undervisningen.*

Normalt får en person som avses i 2 kap § 18 endast användas för bedriva undervisning under högst ett år i sänder, vilket dock inte gäller undervisning i yrkesämne.

Carlsunds utbildningscentrum har yrkeslärare med god kompetens inom de yrkesområden som Skolinspektionens granskning av lärlingsutbildningen omfattar. Yrkeslärarna inom vård- och omsorgsprogrammet samt handels- och administrationsprogrammet har dessutom pedagogisk lärarutbildning.

Skolinspektionen bedömer att uppföljningen och bedömningen av lärlingsutbildningen på Carlsunds utbildningscentrum behöver utvecklas. Endast på vård- och omsorgsprogrammet genomförs systematiskt så kallade trepartssamtal med elev och handledare utifrån ett gemensamt bedömningsunderlag som säkrar en likvärdig betygssättning och att

undervisningen utgår från de olika kursernas centrala innehåll utarbetats. Betyg sätts inte kontinuerligt efter slutförda kurser och därmed inte i enlighet med författningarnas krav. Yrkeslärarna på skolan har dock god kompetens och det finns goda förutsättningar för att kunna kommunicera med handledaren om yrkesinnehållet på arbetsplatserna.

E. Utvärdering och kvalitetsarbete

- ***Hur följs den gymnasiala lärlingsutbildningen upp och utvärderas i syfte att tillvarata erfarenheter för att förbättra och utveckla den?***

Av intervjuer och besök framkommer att många elever efter avslutad lärlingsutbildning fått anställning och då inte sällan på den arbetsplats eleven haft sin arbetsplatsförlagda utbildning. Någon systematisk uppföljning, genom till exempel enkäter som samlas in, genomförs dock inte.

Carlsunds utbildningscentrum har inte påbörjat något systematiskt kvalitetsarbete där elevernas resultat analyseras och relevanta åtgärder sätts in i syfte att säkerställa att eleverna utvecklas och når så goda kunskapsresultat som möjligt.

Skolinspektionen bedömer att det systematiska kvalitetsarbetet avseende utbildningen på lärlingsprogrammen på Carlsunds utbildningscentrum behöver utvecklas.

Sammanfattning:

-
- 1. Genomförs det arbetsplatsförlagda lärandet inom lärlingsutbildningen i enlighet med gymnasieskolans styrdokument och i samverkan med det lokala arbetslivet så att utbildningens kvalitet säkerställs?**

Skolinspektionen bedömer att det arbetsplatsförlagda lärandet inom gymnasial lärlingsutbildning vid Carlsunds utbildningscentrum i Motala inte i tillräcklig grad sker i samverkan med det lokala arbetslivet så att utbildningens kvalitet säkerställs i enlighet med styrdokumentet. Skolan har ett lärlingsråd och en planering men endast inom vård- och omsorgsprogrammet följs eleverna och arbetsplatserna upp genom täta besök för att säkerställa utbildningens kvalitet. Skolan erbjuder handledarutbildning två gånger per år, men alla handledare har inte genomgått utbildningen.

-
- 2. Ser skolan till att de skolförlagda och arbetsplatsförlagda momenten fogas samman så att kvaliteten och likvärdigheten i de yrkesinriktade delarna av lärlingsutbildningen säkerställs?**
-

Skolinspektionen bedömer att Carlsunds utbildningscentrum i Motala inte i tillräcklig grad ser till att de skolförlagda och arbetsplatsförlagda momenten kompletterar varandra och fogas samman så att kvaliteten och likvärdigheten i de yrkesinriktade delarna av lärlingsutbildningen kan säkerställas. Endast inom vård- och omsorgsprogrammet har skolan ett planerat och strukturerat arbetsätt för att försäkra sig om att den skolförlagda och den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen bildar en helhet. Endast inom samma program bedöms och betygssätts elevernas yrkeskunskaper så att likvärdigheten säkerställs, dels genom utarbetade studiehandledningar, dels genom en god kommunikation via frekventa trepartssamtal mellan elev, handledare och yrkeslärare. Detta saknas för övriga lärlingsprogram på skolan.

Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete i syfte att höja verksamhetens kvalitet i första hand bör genomföras inom följande område:

- **Planeringen av utbildningen behöver utvecklas bland annat genom att utbildningskontraktens innehåll preciseras så att det anges vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av dessa delar.**

- Skolan bör försäkra sig om arbetsplatsens kvalitet och om en likvärdig bedömning och betygssättning som omfattar både de skolförlagda och de arbetsplatsförlagda delarna genom att säkerställa att trepartssamtal med elev, handledare och yrkeslärare genomförs kontinuerligt och ofta inom alla lärlingsprogram.
- Skolan behöver utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete genom att utvärdera och analysera framförallt den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen och vidta relevanta åtgärder i syfte att utveckla verksamheten.